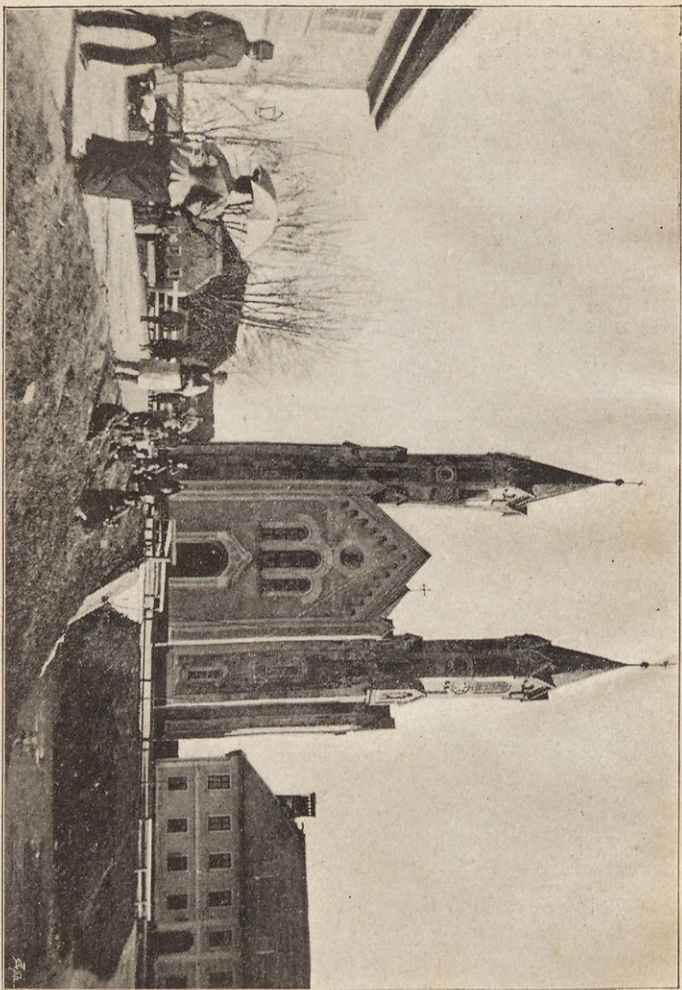

J.K. STRAKATY.

Trnovska župna cerkev.

284 033 [1. 12 d.]

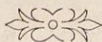
1895

Grozni dnevi potresa v Ljubljani.

J. R.

Ivan Kobide

Opisani od očividca.

Z ilustracijami po fotografijah iz atelierja »Helfer«.

Drugi pomnoženi in popravljeni natis.

J. K. STRAKATY

V Ljubljani, 1895.

Maks Fischer-jeva knjigarna na Kongresnem trgu
(Tonhalle).

600189

12.-05-1991 D 99100870

Dnevi potresa v Ljubljani.

Opazke očividca.

J. R.

Ljubljansko mesto.

Ljubljana, glavno mesto Kranjske dežele, ima po zadnji ljudski štetvi 30.000 prebivalcev in preko 1400 hiš. Množina hiš je stara, postavljene so bile že večinoma koncem prejšnjega stoletja. Mej temi je vsa okolica nemške redovne cerkve, glavni in stari trg. Mesto ima jako slikovito lego okrog hriba, na katerem stoji velikansko poslopje, v katerem je sedaj moška kaznilnica, in se po tem imenuje sploh grad. Morska višina gradu znaša 364 *m*, absolutna nad Ljubljanico 60 *m*. Skozi mesto teče ob znožji grada ne daleč odstranjena reka Ljubljanica. Severnozahodno od mesta ti zre nasproti Šišenski (427 *m* morske višine) visoki hrib, južnovzhodno v obližji Golovec (438 *m*). Na severno in severnovzhodno stran razprostira se širno Ljubljansko polje. Na južni in južnozahodni strani pa leži štiri štirjaške milje veliko Ljubljansko močvirje. Zemlja, na kateri se razprostira mesto Ljubljana, ni povsem jednaka; na desnem bregu Ljubljanice sestoji, kakor Grad in Golovec, iz ilastega škrlja, na levem bregu iz sipe (Alluvium), katero so

vode iz Gorenjskega nanesele in nekdanje jezero, ki je gotovo bilo na Ljubljanskem polju, s taisto zasulo.

Mesto se je ravno v poslednjih desetih letih pričelo živahno razvijati. Mnoge javne in obče koristne stavbe so se dokončale, tako n. pr.: mestna klavnica, otročja bolnišnica, deželni muzej Rudolfinum, kranjska hranilnica, cerkev Jezusovega Srca, vojašnica za pešce, vojašnica za domobrance, gledišče; napravil se je tudi vodovod, s katerim se je zdravstveno stanje mesta jako zboljšalo. Pričete so še večje stavbe, kakor: Narodni dom, deželna bolnica, nameravale so se še v najbližjem času stavbe, kakor: poštno poslopje, vladno poslopje, vojaško skladišče, poleg teh pa še večje število privatnih hiš, katere naj bi vsaj nekoliko odpomogle pomanjkanju potrebnih stanovanj. Vse te razmere predrugačila in zamotala je katastrofa velikonočne nedelje, in danes še ni mogoče naznaniti sredstva, kako se bode rana, katero je prizadel mestu potres, zaceliti mogla.

Potres.

Potres, ki je prouzročil v Ljubljani toliko nesreče in gorjá, spada po izjavi učenjakov mej takozvane tektonične ali dislokacijske. Geologi nam pravijo, da je zemlja v svojem notranjem še zmerom ognjevitna in se polagoma ohlaja in stiska. Ker se vsled tega zemlja krči, prouzročuje to zopet poke in sesedanje v notranjem, iz tega nastanejo potem potresi. Debelosti ohlajene zemeljske skorje sicer ne poznamo in tudi ni povsod jednaka. Ona obstoji iz različnega skalovja, katero v velikanskih plasteh leži eno čez drugo. Te plasti pa ne leže vodoravno s površjem zemlje, temveč so večinoma

poševno proti površju razvrščene in nagnjene, semtertja upodabljajo velikanske oboke, tako da zopet v daljavi več milj pridejo na površje.

Skalovje ni vse enako močno in trdo, nekatero je mehko kakor apnenec, drugo zopet trdo kakor granit, porfir itd. S tem, da se zemlja v notranjem krši, nastajajo pod pozemeljskim površjem velikanske votline, širne plasti, ki po zakonu teže silijo proti sredini zemlje, prično se premikati ter prouzročujejo takozvane tektonične ali dislokacijske potrese (premikajoči potresi). Ako primerjamo velikost zemeljskega površja, tako vidimo, da so taka premikanja zemeljske skorje omejena, večinoma majhna ter imajo na obliko zemlje, kakor tudi gledé na usodo zemlje kot svet v neskončnem nebesu in za naše čase malo upliva. Ker narava razpolaga čez neskončne čase in čez neskončne moči, ki se naši ceditvi odtezajo, zato počasi deluje, za naše človeško občutje skoraj neopaženo, navadno nevidljivo. Kadar pa nam je omogočeno opazati in videti delovanje narave, kar se k sreči le malokaterokrat zgodi, takrat nastanejo katastrofe, katere človeštvo šibajo in katerim nasprotovati je popolnoma nemogoče. Usada gore, povodnji, vulkanskih izmetov in potresov ne ustavi celo človeštvo, ki se ob takih prilikah zavé svoje slabosti in onemoglosti.

Nekateri deli zemlje so imeli že od nekdanj veliko prestatih vsled potresov. Tudi naša bela Ljubljana ima zabeležene take nevarne trenutke delujoče narave. K sreči so bili do sedaj ti potresi večinoma majhni in ne siloviti, tako da jih še vsak čutil ni. Najstarejši potres nam opisuje Valvazor, ki je bil leta 792 p. Kr. Naj-

hujši je bil l. 1511, precej močan meseca maja 1839. l. Nobeden pa ni dosegel s svojo uničujočo silo onega, ki smo ga imeli priliko opazati in preživeti velikonočno nedeljo letošnjega leta.

Katastrofa.

Na velikonočno nedeljo 14. aprila 1895 bil je krasen dan. Po dopoldnevem dežju razjasnilo se je zopet nebo, solnce je blestelo v vsej svoji krasoti na belo Ljubljano ter razveseljevalo slehernega praznujočega človeka. Bil je najlepši pomladni dan, katerega uživati je hitelo mlado in staro, praznično opravljeno, vun na prosto, v lepo okolico ljubljansko. Veliko meščanov porabilo je tudi praznike za večje izlete na Gorenjsko, Opatijo, Benetke, Celje, Zagreb itd. Ti bili so oni srečni, katerim je bila usoda mila, da jih ni prebudila nesrečna katastrofa iz pomirljivega in krepčujočega spanja. Ljubljansko prebivalstvo se drži strogo cerkveno velikonočnih praznikov, ter ne išče hrupnih zabav ob tem času. Po poludanskem cerkvenem pravilu mali sprehod v bližnjo okolico na kupico rujnega vinca in potem pravočasno pred pozno nočjo domov. Tako je bil tud v nesrečni noči od velikonočne nedelje na velikonočni ponedeljek večji del prebivalstva v svojih stanovanjih, ker ta dan ni bilo nikjer nobene zapeljive zabave, ne gledišča, ne koncerta, k večjemu kak družinski večer, ki je omejen na malo število oseb.

Tiho je bilo v mestu, nabroj zvezdâ bliščal je na podnebj, veličastno se je prizibal mesec izza gorá in razsvitljeval krasno okolico. Bila je prava pomladanska noč. Po ulicah vse tiho in mirno, na nobenem oknu

ni bilo videti skoraj luči, vse se je že podalo k potrebnemu počitku.

Naenkrat začuje se, ob 11 uri 17 minut, brez vsakega prejšnjega znamenja od Iga sem proti Ljubljani, južno od Ljubljane, grozo obujajoče podzemeljsko bučanje in gromenje. Z nepopisljivo hitrostjo bilo je že v mestu, vedno groznejše postajajoče zazibalo je zemljo pod nogami. Silovit sunek — strah budečih nepopisen, lasje so se jim ježili, vsa kri izginila jim je iz lica — potem pa se je začelo tresti s tako grozovito silo, da so pričela pokati zidovja in strehe, raz katere so se usula opeka in razrušeni dimniki kakor toča na ceste in ulice, kjer so se razbila na tlaku v tisoč in tisoč koscev. Strehe so pokale in ječale mej rastočim tresenjem, sunek za sunkom — človek bi lahko groze zblaznil —.

Okna in hišna vrata so se odpirala, krik in tarnatione na vseh straneh. Ljudje večinoma neopravljeni prihrumé na ulice; tu vidiš človeka v spodnej obleki, ki je v hitrosti pograbil preprogo ter se ovil ž njo, tam zbegano mater, ki kakor blazna drvi na cesto, držeč svojega nežnega otročiča povitega v blazine in odejo, tam zopet tresočega se starčka, ki zavit v spalno suknjo, oprt na svojo palico hiti kolikor mogoče na ulico. Bilo je grozno, kakor da bi se bližal sodni dan.

Bledih obrazov, strahu se tresoč, hiti vse kar more na večje prostore, v vrta in venkaj iz mesta. Zvezda, sredi mesta ležeča, nemški-, Št. Jakobski-, cesarja Jožefa-, Marijin-trg bili so naenkrat polni bežečih. trumoma klečeč ter Boga proseč v glasnih molitvah za odvrnitev nesreče: »Bog, odreši nas šibe potresa!«

A ne pomaga nič, iz nova sunek za sunkom, komaj je premor nekaterih minut porabilo število pogumnejših, da so pohiteli domov po ostale bolnike, na katere v prvem trenutku katastrofe in strahu nihče mislil ni, že se sliši zopet bobnenje pod zemljo, zopet se majejo poslopja in stresajo iz sebe razno pritiklino. Najpogumnejši razpršé se na različne strani iskat svojcev.

Prvemu sunku sledil je že ob 11 uri 20 minut drugi, temu ob 11 uri 45 minut tretji, in tako naprej, da smo zjutraj ob $\frac{1}{4}$ 8 našli že 31 sunkov. K sreči niso bili poznejši sunki tako močni kot prvi in niso napravili veliko škode, a pomnožili so vendar občo paniko ter privedli slehernega na prosto. Sunek ob 4 uri 15 minut zjutraj bil je zopet precej močan ter je še bolj zbegal ljudstvo in vrgel zopet nekaj dimnikov raz strehe.

Koj po prvih sunkih ojačili so se ljudje v toliko, da so spravili bolnike in otroke v varno zavetje ter jih rešili pretečih nezgod.

Srca pretresujoči so bili prizori v deželni bolnici. Lahko ranjeni in rekonvalescenti bežali so na vse strani ter se skusili sami rešiti kakor mogoče. Težko ranjeni so kričali, jokali ter klicali na pomoč in molili. Usmiljene sestre so s čudopolno požrtvovalnostjo in neustrašenostjo mej občo paniko, mej pokanjem zidov, katero se je žugalo podreti, prenašale bolnike iz podirajočega poslopja na bolniški vrt ter jim tam potrebno oskrbele.

Novi potresi jih niso preplašili, delale so neustrašeno, dokler niso bili vsi bolniki v varnem zavetju. V moški kaznilnici na gradu in na Žabjaku bili so nepopisljivi prizori. Koj pri prvem sunku pričeli so kaznjenci kakor divji razsajati. Stresali so omrežja na oknih, tolkli

po vratih, tulili za pomoč ter kleli, da je bilo strašno. Ko je došla vojaška straža, spustili so jih na dvorišča, kjer so prebili noč.

Da bralec pridobi boljšo podobo nesrečne noči, bodem v naslednjem podal dogodjaje posameznikov po njihovih lastnih izpovedbah.

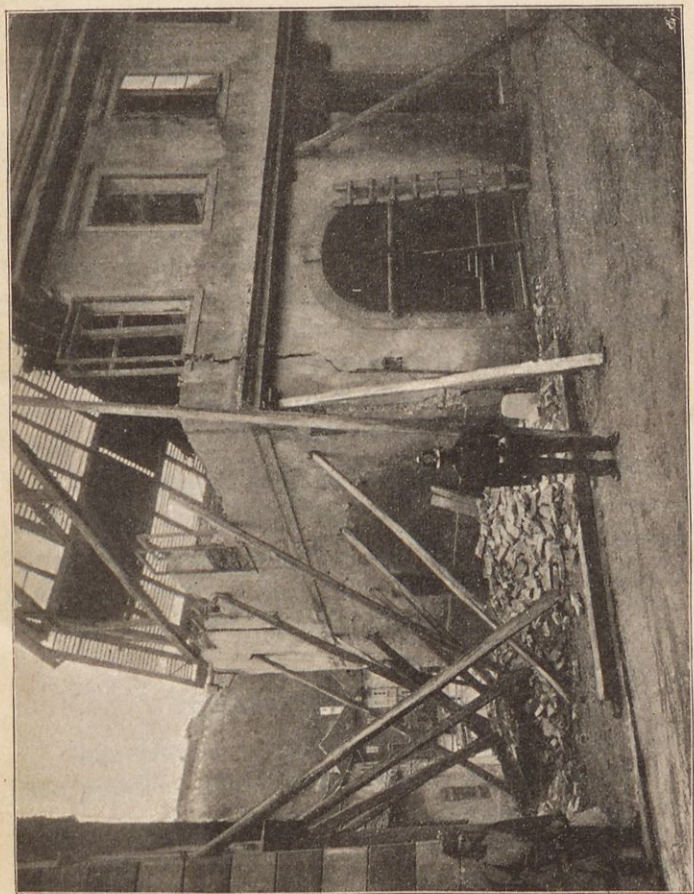
Neka mati pripoveduje: »Mi smo spali že od 10 ure, moj najmlajši otrok pri meni, večja dva z očetom v tretji sobi. Naenkrat zbudi nas neko strašansko majanje cele hiše, okna so zvenela, hišna oprava je poskakovala, vsa steklena in porcelanska posoda na omarah in mizah se je premetavala in popadala po tleh. Viseča svetilka je padla z ropotom na tla, otroci so jokali; s tresočo roko hitro prižgem svečo, poberem obleko, kolikor je je bilo pri roki, in skočim na pol opravljena mej vrata. V istem hipu plane moj mož z obema odraslima otrokoma v mojo sobo, sileč nas vse, da se hitro napravimo; dekli še kličoč, da naj vse zapre, bežimo po stopnicah doli. Ravno v tem trenutku pride drugi sunek, vse se maje pod nogami, prosto viseče stopnice se hočejo udreti, a še srečno prihitimo na prosto. Rajši smrt, kakor še enkrat tako grozne in strašne trenutke«, s temi besedami konča mati svoj govor.

Mlad mož pripoveduje: »V nedeljo igrala je v restavraciji pri »Slonu« ženska godbena družba. Nas je bila polna miza mladih ljudij, bili smo dobre volje, srkali smo z veseljem Gambrinovo pijačo, ter močili žejna grla. Godba je končala ravno zabavni »Pot-pouri«, glasno odobravanje in ploskanje prisililo jo je, da je začela mej obnovljenim ploskanjem veselo koračnico. Naenkrat se strese vse zidovje, kakor da bi bila

v kleti eksplozija. Pod našimi nogami se tresejo in zibljejo tla, plinove luči plapolajo nekako neznosno, kozarci plešejo ter popadajo na tla; strašni, pretresujoči vik kakor iz tisoč grl se čuje iz navzoče gnječe, nastala je popolna zmešnjava. Igralke pomečejo svoja godala v stran, ter kričé poskačejo mej zbrano občinstvo, katero zbegano teka sem ter tja, stoli se premetujejo, mize predstavljajo, steklene duri se razbivajo, vse teče in beži. Jaz skočim pri prvem sunku pod obok, se naslonim na steber ter čakam, da se prvi strah poleže in gnječa razide. V pol minute je bila cela dvorana prazna; kozarci, krožniki, serviete, stoli, mize in ostanki jedil, vse leži po tleh v strašnem neredu; tarnajoč in bled ko zid teka oštir okoli in zre na opustošenje. Kuhinja sama bila je grozno razdelana, obokani strop na več krajih razpokan, vsa kuhinjska oprava prevržena, porcelan in namizna oprava v kupu na tleh, vse pobito, vse uničeno.

Ko pridem na ulico, stala je množica ljudij pred vratni, pravilo se je, da je jednega človeka padajoča opeka v »Slonovih ulicah« ubila. Zdaj pride drugi sunek, in vse razprši narazen, največ jih je bežalo proti Latermanovem drevoredu, ker je bilo tam najbližje na prosto.

Glas izmej občinstva: »V Švicarijo!« napotil je množico proti Tivoliju. V treh, iz lesa in stekla narejenih paviljonih pričakovalo se je varno in gorko zavetje. Stotine ljudstva pribežalo je tja, reveži in bogatini, stari in mladi; cele družine všotorile so se na posteljni opravi, katero so v naglici vzele s seboj, na mizah, stolah in na tleh, kjer se je le kak kotiček dobil, v velikej gnječi. Moški so bili primorani večinoma na prostem prenočiti. Vedno se ponavljajoči sunki vzdrže-

Mayerjeva hiša na sv. Petra cesti.

vali so že itak nervozno množico v vednem razburjenji. Oštir delil je dobrosrčno rum in cognac mej prezebljene, da so si ogreli želodec. Vsa posteljna priprava, kar je je bilo pri hiši, kakor tudi obleka se je dala pribeglim na razpolaganje. Celo noč se je kuhalo, čeravno so se stene tresle in se je omet od stropov krušil. Nekaj pogumnejših moških zavzelo je zgornje iz lesa zgrajene prostore, kjer se je bilo mogoče vsaj malo ogreti. Ker dalj časa ni bilo čuti novih sunkov, postala je zbrana družba zopet nekoliko živahnejša in veselejša, mali sunki so se popolnoma ignorirali; ko pa je ob 4 uri 15 minut zopet jako močni sunek pretresel iz nova že itak zrahljano zidovje, bila je vsa živahnost zopet pri kraju in vse je planilo po stopnicah navzdol na prosto.

Veliko starih ljudij ni hotelo na noben način zapustiti svoja stanovanja, čeravno jim je omet in opeka letela na postelje in so bili dostikrat v velikej nevarnosti. Večinoma so jih morali sorodniki s prošnjami in nekatere celo s silo spraviti iz zibajočih se hiš.

Stanovanja za silo.

Interesantno je v tako nevarnih slučajih opazovati, kako praktične ideje človek dobi in izvrši. Tako je bilo v tem slučaju radi preskrbljenja varnega zavetja. Koj v prvi noči poiskali so si ljudje hišice in rastlinjake na vrtih, razne shrambe, pôde in enake iz lesa napravljene stavbe. Na Mirji in na Trnovskem pristanu bilo je preko 200 kadij, posodil jih je dobrosrčni zelar, navalile so se ena zraven druge ter položila v nje potrebna posteljna oprava.

Na kolodvore pribežale so cele trume iz mesta, da bi si poiskale prenočišča v železniških vozovih, katera so jim vodstva južne in državne železnice blagohotno prepustila v porabo. Toliko je bilo pribeglih, da so vse sedeže v vozovih posedli in nekaj noči bili primorani sedé prespati. Drugi izvolili so si tovarne vozove in vozove za živino, ter se v njih vtaborili. Polne vozove posteljne oprave peljalo se je koj drugi dan na kolodvore, s katero so si dotičniki prijetnejše pripravili svoja ležišča. V dolgih vrstah stali so vozovi na kolodvorih, vsak je imel tablico, na katerej je bila zapisana številka in ime prebivalcev, da si je sleherni lahko poiskal svoje provizorično stanovanje. To je olajšalo tudi dostavljanje tisoč in tisoč brzojavk in pisem, katere so boječi sorodniki doposlali iz drugih krajev. Na južnem kolodvoru je bilo nič manj kot 250 vozov v več vrst razvrščenih ljudem na razpolago. Preko 4000 ljudij si je poiskalo prve dni tukaj varnega zavetja.

Vojaška uprava prepustila je vse šotore, kolikoj jih ni potrebovala za vojake, ljudem v porabo. V Ljubljani spravljenih je namreč vojaških šotorov za celo divizijo. V prvej vrsti treba je bilo preskrbeti s šotori artilerijo, katera se je morala iz meščanske vojašnice radi nevarnosti razpokanih sten izseliti na prosto; nadalje deložiranim bolnikom vojaške in civilne bolnice. Ostali šotori postavili so se na različnih krajih, tako v Zvezdi 20, zraven parnega mlina 5, pred nekdanjo cukrarno 4, na dvorišču vojaškega oskrbovališča 8, na travniku poleg kolizeja 5 v splošno porabo. Kolikor časa je bilo vreme ugodno, bilo je v šotorih prijetno bivati, ko pa je pričel dež, treba je bilo skrbeti za boljšo streho.

Veliko število improviziranih šotorov postavili so si ljudje sami. Pregrnili so jih z rjuhami, voznimi plah-tami, španskimi stenami, odejo, z zaboji; nastala so in-teressantna bivališča, katera bi človek pod ugodnejšimi razmerami občudoval. Celo mesto imelo je sploh prve dni po katastrofi popolnoma lice mesta, katero je rav-nokar sovražnik bombardoval.

Nesreče.

Pri vsej groznej nesreči, ki je zadela Ljubljano, smo tako rekoč še precej srečno odšli. Sreča je bila, da so bile vse ulice ob času katastrofe popolnoma prazne in mirne, da se potres ni pojavil mej kako gledališko predstavo, kajti potem bi nam bilo žalovati za sto in sto mrtveci. Na cesti bi ne bilo mogoče rešitve pred ope-kami in razrušujočimi se dimniki, katerih razbiti kosci so pokrivali čez in čez vsa tla, le nekaterniki bi se morda rešili srečno pod kaka vrata. Prvi sunek, ki je trajal kakih 6—7 sekund, bil je najmočnejši in je napravil tudi največ škode ter pokrnil vsa tla z raznimi razvalinami.

Uprav tragična je nesreča, ki je zadela nadrednika godbe 27. pešpolka, Reinelta. Sedel je ravno pri čaši piva v Perlesovi gostilni, ko se je pojavil prvi sunek, hitro je bežal na cesto, kjer ga je ravno s strehe slo-novega hôtela padajoči dimnik podrl na tla ter mu zdrobil črepinjo na glavi. Prehitri beg dovedel bi ga kmalu v smrt.

Stavec Ivan Paschek iz Šlezije, 27 let star mož, došel je ravno dan poprej v Ljubljano, kjer bi imel vstopiti v Kleinmayrjevo tiskarno. Kritični večer sedel je v nekej gostilni v židovskih ulicah, pri prvem sunku je

skočil na cesto, padajoča opeka ga je tako težko ranila, da je drugi dan izdihnil svojo dušo.

Oštirja pri »slepem Janezu« in ženo njegovo v Gornji Šiški posul je podirajoči se strop ter ju zmečkal. Devet nepreskrbljenih otrok, ki so se vsi rešili, tuguje za svojimi stariši.

Poleg teh je bilo usmrteno osemnajstletno dekle Frančiška Škerjanc na Karolinski zemlji; A. Breclnik, posestnik v Zgornji Šiški. Težko ranjeni so bili: Nadič Franjo, Volčič Marijana, Volčič Ivana, Klešnik Jakob (je tudi že umrl) in trgovski pomočnik Mayer. Gospo deželnega glavarja Otona Detele posul je odpadli omet popolnoma na postelji, a k sreči bila je samo lahko ranjena.

Trije otroci neke družine pomrli so vsled prehlajenja, katero so si dobili pri prenočevanju na prostem, na mokrem travniku.

Koliko žrtev bodo zahtevali še strah, hlad in slaba hrana, to se še konstatovati ne bode moglo, ker se odteguje vsakej kontroli.

Rešilna dela zahtevala so tudi že svoje žrtve. Dne 18. aprila padel je 64 let stari krovcec Andrej Svetek na sv. Petra cesti št. 43 s strehe ter je bil takoj mrtev. Dne 23. aprila padla je baraka, katero postavljajo došli pionirji na cesarja Jožefa trgu, ker ni bila dovolj podprta, na zadnjo stran, ter podrla pionirja Imbra Bajsa, ki si je zlomil dvakrat nogo in tudi v notranjem telesu tako poškodoval, da je dan pozneje umrl.

Škode.

I. Cerkve.

Ljubljana ima precejšnje število cerkvâ, mej temi ne katere jako lepe. Pobožnost ljubljanskih meščanov se je vsikdar skazala v radodarnosti, kadar je bilo treba za olepšavo in okrasbo cerkev večjih žrtev. Visoko strmeči stolpi napravljajo na vsakega lep utis, kdor Ljubljano od zunaj opazuje; storé jo takorekoč še bolj velikomestno kakor je v resnici, podoba nje impozantno in jako mikavno. Žalibože so vse cerkve več ali manje poškodovane in bode treba za njih popravo jako velikih svot. Večinoma so se morale vse radi nevarnosti, da se v njih kaj podere, zapreti ter se služba božja s škofovskim dovoljenjem opravlja na prostem.

V Zvezdi, na sv. Jakoba trgu, na cesarja Jožefa trgu postavljeni so oltarji, na katerih se sv. maša daruje ob navzočnosti mnogobrojnega ljudstva. Molitev k Vsemogočnemu je za tisoče vernega ljudstva edina tolažba, katero ima v sedanjem času sile in nevarnosti.

Oglejmo si posamne cerkve.

Frančiškanska cerkev, impozantna stavba z visokomolečim pročeljem in visokostasnima stolpoma v renaissance- in baroknem slogu zidana, je precej hudo poškodovana. V notranjem poškodovane so slike in oltarji. Enej podobi na glavnem oltarji odletela je roka, plastični ornamenti so večinoma vsi okrušeni, pri orgljah odpadla je ena piščal. Zidovje je široko razpokano, posebno na desni strani za pročeljem, kjer se je utrgala vez. Na stolpih so mesto križev podobe Marije in angelja. Prvo je v sredi popolnoma skrivilo, angelj pa je od-

letel na tla. Kazalci pri urah so večinoma odpadli, ravno tako okraski. Jedno piramido na fasadi je popolnoma zasukalo, streha je po večjem zbita. Tudi zraven stoječi samostan ima velike poškodbe, na levem oglu široko razpoko. Vsi oboki po stopnicah so razpokani, knjižnico in celo drugo nadstropje bo treba podreti. Čč. oo. frančiškani stanujejo na vrtu v posebni baraki.

Trnovska cerkev je jako lična dvestolpna stavba v romanskem slogu, bila je še-le okrog 1850. leta sezidana. Poškodbe na tej cerkvi so velikanske, v notranjih prostorih je zlasti okolu velikega oltarja vse razbito in razpočeno. Na levem stolpu odbit je kos strehe in nekaj stranskih prituklin tako, da se tramovi vidijo. Fasade stranskih kapel so popolnoma od strehe ločene, okraski oken so izstopili iz zidu ter deloma odpadli.

Šentjakobska cerkev je največ na obeh zvonikih poškodovana; eden je krog in krog do višine strehe popolnoma razpokan, istotako drugi, bati se je, da se sesedeta. V notranji cerkvi so večje poškodbe.

Tudi Florijanska cerkev je znotraj poškodovana, a ne tako, kakor ostale tri, namreč stolna cerkev, šempeterska in Jezusovega Srca. V šempeterski cerkvi se je zmajal stol za zvonove v toliko, da je padel eden zvonov iz njega; strelovod, ki je debel kakor moška roka, skrivil se je ravno v sredi, iz česar lahko sklepamo, kako silen je bil potres.

II. Javne stavbe.

Poslopje deželne vlade, takozvani »lontovž«, je tako poškodovano, da morda ne bo več za rabo. Zidovje je popolnoma zrahljano, na dvorišču so celi kupi

odpadle opeke. Pisarniški prostori so čisto razdejani in od stropov odletel je ves omet. Privatno stanovanje deželnega predsednika je v strahovitem stanju; dragoceno pohištvo silno poškodovano, nippes in sploh drobnjave, vse razbite.

Deželni muzej »Rudolfinum« je strahovito poškodovan. Zidovje je razpokano, hodniki in stopnišče kažejo se v istej podobi, kakor naše ceste. Omet in celi kosi zidu, ki so odpadli od stropov, pokrivajo tla. Svetilni na velikih kandelabrih v stopnišču sta popadale na tla in zlati okviri so vsi okrušeni. Jedna podoba na pročelju zgubila je glavo, katera je ležala pred vratmi. Arhiv in knjižnica v pritličju nista tolikanj trpela, zato pa je mineralogična zbirka vsa premetana. Kar je bilo na policah rude in kamenja, razdrobilo se je; steklene šipe so popadale na tla, ali pa leže vse navskriž ena na drugi. Novo vrejevanje teh zbirk potrebovalo bo dokaj časa, dela in troškov. Redke zbirke iz rimskih časov in prahistorične stvari so večinoma uničene. Težki omet stropov, ki je iz višine sedmih metrov padal na steklene omare, je razbil v tisoč koscev dragocene posode, steklene in ilnate, katerih ne bode mogoče več sestaviti. Ribe in amfibije, hranjene v steklenih posodah v špiritu, leže s kosei skeletov pomešane na od špirta premočenih tleh. Taka je danes s tolikim trudom in velikanskimi troški pridobljena zbirka naše dežele.

Deželno gledališče, komaj tri leta staro, jako lična stavba, kakor jih je malo po kronovinah videti, je znatno poškodovano. Plastična skupina nad pročeljem je močno poškodovana, jedna otroška podoba

je izgubila glavo. Na desni strani proti »Narodnemu domu« se vidi od strehe pod prvo nadstropje sezajoča razpoklina, na hodnikih veliko poklin. Sila težko mašinerijo za pogreznenje je potres prevrgel. V dvorani za poskušnje se je udril strop, v garderobah je odletel omet in je poškodoval dokaj rekvizit. Tudi pod streho je razrušenje veliko, mej tem, ko je ostal strop v gledališči, kakor tudi v foyerju in buffetu, nepoškodovan.

Knežji dvorec je stara, radi svojega sloga jako interesantna palača, v kateri so o svojem času kranjski stanovi in aristokracija imeli svoje shode, a je tako hudo poškodovana, da bi se po izreku strokovnjakov ne izplačalo popravljati je. Dimniki so vsi podrti, cela streha je razbita, stene polne razpoklin. V mnogih dvorinah so se stropi udrli, stare dragocene slike so povsem uničene, samo spodnji obokani prostori so deloma še v dobrem stanu in za porabo.

Tobačna tovarna, jedna največjih v Avstriji, v kateri deluje preko 3000 delavcev, je v celoti neznatno poškodovana. Nekatere stopnice so se udrle in v stenah so se napravile razpokline. Pričelo se je takoj popravljati in delavcem se je dala polovična mezda za čas, dokler bode delo ustavljeno, da ne bode v prvem hipu prevelike revščine. Sedaj se že skoraj po celi tovarni zopet dela.

Deželna bolnica je jedno tistih poslopij, ki so največ trpela. Stropi so udrti, stene tako razdejanе, da se iz jedne sobe v drugo vidi. Umevna je potem zmešnjava v trenutku potresa, obup ubogih bolnikov. A rešilo se je vse brez vsake nezgode. Samo k blaznim, ki imajo svoje posebno poslopje z vrtom, se ni nihče

upal, kajti na vrt jih ni bilo spustiti, ker bi bili gotovo vsi zbežali ali pa še kako večjo nesrečo prouzročili, zlasti ker so bili vsled potresa silno razburjeni in so kričali, da je bilo joj. In čuda! — v blazniškem poslopju se ni nič pripetilo, vse je ostalo v prejšnjem stanu.

Ako bi se ne gradila že nova bolnišnica, nastale bi gotovo zadrege radi bolnikov že v bližnjem času. Za sedaj spravili so se nekateri bolniki z vozovi, ki jih je dalo društvo »rudeči križ« na razpolago, v bolnico za silo, ki je za južnim kolodvorom, druge pa so začasno nastanili v barakah, katere je posodilo omenjeno društvo. Stavbenemu vodstvu nove bolnice pa se je naročilo, da naj hiti z delom, da bode mogoče v jeseni bolnike tja prepeljati.

III. Privatne hiše.

Od vseh 1400 hiš, katere ima Ljubljana, ni odšla skoraj nobena kaki poškodbi. Velik del, skoraj 20% je hiš, katere bode treba na vsak način podreti. Polovico jih bode treba prezidati in popraviti, predno bode mogoče zopet varno v njih stanovati. V prvem trenutku se je škoda veliko prenizko cenila, ker se poškodbe mnogokrat na zunanje niti ne vidijo. Večina hiš je trpela v notranjih prostorih; oboki so razpokali, obočne vezi so potrgane, stropi se udirajo, stopnišča so nevarna, železni oklepi vsi skrivljeni. Vsak dan pokažejo se nove poškodbe; že sedaj se ceni škoda na poslopijih od štiri do pet milijonov goldinarjev, ko sta komaj dve tretjini hiš preiskani. Konečna cenitev škode bode sigurno še veliko večja.

Jako interesantne so skušnje, katere so ob tej priliki pridobili pri raznih poslopih. Stara poslopja enaka trdnjavam z meterdebelim ozidjem so silno trpela, n. pr.: Virantova hiša »pri zvezdarni«, Zatiška palača, knežji dvorec itd. Najmočnejši oboki so razpokali, mej tem, ko so nove lahko zidane stavbe na traverzah, ki se lahko zibljejo, samo v gornjih nadstropjih večje škode imele. Ravno tako se visoki dimniki tovarn navzlic svoji visokosti in tankosti niso podrli, čeravno so večinoma v gornji tretjini počili, in se tako odkršeni deli prestavili. N. pr.: veliki dimnik kopališča »pri slonu«, dalje v tovarni sukna g. Reicha, v tovarni g. Samasse. Celo visoki dimnik tobačne tovarne, ki je že iz početka nekoliko visel, je ostal nepremaknjen. Edini visoki dimnik opekarne »Knez-Zupančič« se je odlomil v gornjem delu, padel na strojno hišo, ter tam stroj za stisnene opeke toliko pohabil, da je izdelovanje opeke ustavljeno. V papirnici v Vevčah se je popolnoma podrl ter glavni del tovarne razrušil.

Skušnje, katere so se pridobile pri tej katastrofi, se bodo v prihodnje pri stavbah uvaževale; zidalo se bo po drugih načelih, večinoma nizke hiše podprte s traverzami.

Nepremagljive so skoraj naloge, katere so imela posamezna oblastva o tej priliki izvrševati; sosebno deželna vlada in mestni magistrat. Celo vrsto važnih vprašanj treba je bilo navzlic veliki zmešnjavi mirno in energično rešiti.

Taka vprašanja so:

1. organizacija javne varnosti;
2. oskrbovanje hrane za revno prebivalstvo;

3. naprava stanovanj za silo deložiranim;
4. komisijonelná preiskava stavbenih škod in deložiranje družin ter varovanje stavb proti sesedanju;
5. zdravstvene priprave za obrambo boleznij;
6. pričetek obče pomoči v večji meri.

V sledečih vrsticah podajemo v kratkem naznanila, kako so te naloge rešili ali rešiti poskusili.

1. Javna varnost.

V prvem strahovitem trenutku bežalo je prebivalstvo mesta iz svojih hiš ter popustilo vse imetje, da je le rešilo golo življenje. Neštevilno lučij in svetilnic pustili so doma goreti, stanovanja in hišne duri ostale so odprte, nihče ni mislil na varnost svojega imetja. Kako lepa priložnost bi bila za različno sodrgo, da bi si kaj spravila v svoj žep. A vendar se ni pripetilo prvo noč nič, nobenega silnega uloma, nobene tatvine in nič enakega ni prišlo oblastnijam na znanje. Koj po prvem sunku se je vojaštvo sklicalo, straže so se razposlale po ulicah celega mesta, ozke, nevarne ulice so se zaprle. Prostovoljna požarna bramba se je takoj alarmirala, da bi bila v slučaju kakega ognja takoj hitela na pomoč, vsa ne ravno mnogobrojna policijska straža (30 môž) se je sklicala v službo. Nevarnost ognja je bila velikanska, kajti neštevilne svetilne, ki so se pustile po stanovanjih goreti, bi se bile pri ponavljalnih sunkih lahko prevrnile, ubile in nastalo bi lahko večje število požarov. Kako mila nam je bila neizprosna osoda! Nobenega požara ni bilo. Plinova naprava in vodovod nista imela nobene poškodbe, ter sta brez prestanka delovala.

A drugi dan po potresu se je situvacija že premenila; iz okolice mesta čulo se je že o drznih ulomih. Tržaška policija avizirala je, da so razni obče nevarni ljudje izginili iz Trsta in jo najbrže v Ljubljano popihali, da bi tukaj svojo nevarno obrt izvrševali.

Da bi se varstvo imetja osiguralo, se je policijska straža provizorično pomnožila, cela vrsta stražnikov za kupčijske zaloge se je pridobila, število vojaških patrolj in straž se je pomnožilo, žandarmerija se je sklicala iz oddaljenih okrajnih glavarstev v svrhu večjega varstva imetja in ljudij.

Vse sumne osebe so prijeli, in če se niso dovoljno izkazale, so jih večinoma odgnali v njihovo domačijo, deloma pa zaprli. Tudi posamezni hišni posestniki so oborožili svoje hišne oskrbnike ter so jim prepustili stražo hiš in imetja. V vaseh po okolici ljubljanski stražili so fantje celo noč, ker se je čulo o ciganih, katerih se ljudstvo na deželi najbolj boji. Na tak način so se zadostne varstvene odredbe pripravile in se s tem vse imetju nevarne prilike preprečile.

2. Oskrba hrane revnemu ljudstvu in denarna podpora.

Kdor razmere našega mesta količkaj pozná, ta je moral uvideti, da bodo stotine prebivalstva koj prvi dan po katastrofi brez zaslužka in bode primorano iskati javnih milodarov. Velika množica revežev in tovarničnih delavcev, kateri samo od dela rok živé in njihove mnogobrojne družine, živeli so prvi dan edino ob podarjenem kruhu in krompirju. Poleg teh prišlo je še mnogo revežev iz bližnjih vasij, kateri so, brez vsakih

sredstev, edino v mestu svojo rešitev iskali. Tu je bilo treba, da se lakoti in pojavu raznih boleznij izogne, hitro vmes poseči ter potrebno ukreniti.

Kakor vsikdar in v vsaki sili in nevarnosti, bil je tudi tu naš premilostivi cesar in naš gospod, ki je prvi s svojo občeznano radodarnostjo z velikim darilom 10.000 goldinarjev za mesto Ljubljano in 5000 goldinarji za deželo, največji bedi odpomogel. Deželni predsednik odposlal je temeljito poročilo na generalno direkcijo najvišjih privatnih in družinskih zakladov, iz katerih je milostni cesar poizvedel nenavadno in grozno nesrečo. Tudi mestni svèt ljubljanski požuril se je, ter v sporazumu z odsekom za reveže mestnemu županu naročil, da takoj razdeli svoto 10.000 gold. mej prebivalce, ki vsled potresa največjo revščino trpé. Razdelitev Najvišjega daru uredila se je tako, da je posebna komisija pod predsedstvom c. kr. vladnega svètnika Marquisa Gozanija, v katero so se poklicali tudi gospodje župniki in očetje revnih, določevala posameznim svote. Dotičnikom delile so se nakaznice, na katere so potem dobili darove v najmanjšem znesku 10 goldinarjev.

Finančno ministerstvo ukazalo je finančni direkciji po deželnem predsedstvu, da se svota 25.000 gld. kot prva državna podpora za polajšanje vsled potresa nastale bêde uporabi. Dunajska »Freiwillige Rettungsgesellschaft« poslala je na prošnjo deželnega predsedstva svojega vrhovnega zdravnika Dr. Charas-a in Dr. Husserl-a, pötem tajnika g. Wartmann-a in ces. svetnika Hostnik-a, zadnji je rodom Kranjec, s tremi kuhinjskimi vozovi in potrebnim kuhinjskim osebjem v Ljubljano. Kuhinjski vozovi nastanili so se v »zvezdi«, na »kra-

kovskem nasipu« in na »ledini pri parnem mlinu«, kjer so takoj pričeli s kuho. Vsake tri ure zamorejo skuhati skupno za 2500 oseb mesa, juhe in prikuhe.

Poleg teh se je nastanila še kuhinja za silo na Trnovskem nasipu, katero je poslalo društvo »Prva Dunajska ljudska kuhinja«. Ta pripravi naenkrat za 3000 ljudij hrane. Za prvo silo pošiljalo je zadnje omenjeno društvo v navlašč za take slučaje pripravljenih prevožnih kuhinjskih posodah 2000 porcij leče in 200 porcij ginjaža po južni železnici, katere so se takoj razdelile mej reveže.

Pohvalno omeniti je vsikdar k milodarom pripravljeno kranjsko hranilnico, katera preskrbuje po tukajšnji ljudski kuhinji vsak dan 1400 ljudem potrebno hrano.

Na takov način se je po eneržiji in po dobrem vodstvu dež. vlade skrbelo v prvi vrsti za izdatno pomoč. Lepaki na hišah in naznanila tukajšnjih listov objavila so revnim prebivalcem kdaj, kje in na kakšen način se bodo delila jedila. Velike množice oblegale so že pred določeno uro dotične kraje, kjer se je delila hrana. Iz vseh delov mesta vreli so skupaj otroci in starčki, bolni in zdravi, moški in ženske, lačnih obrazov, marsikateremu se je poznalo, da že več dnij ni imel gorkega jedila v želodcu.

Prostovoljna požarna bramba, mestna policijska straža in žandarmerija vzdržavale so pri razdelitvi red. To sicer ni bila lahka reč, kajti množica je zmerom naraščala, marsikateri je poželjivo in nestrpno gledal na kuhinjski voz, iz katerega se je dvigal sopar kuhajočega se živila. Ko je bilo dano znamenje, da se prične raz-

delitev — hoj! — kako se je vse drenjalo, rilo, suvalo; stotine rok z lonci razne velikosti, barv in tvarine, dvigalo se je proti kuhinjskemu obojju. Tu si videl žuljave moške, dela vajene roke, blede vsušene ženske roke in nežne otročje ročice. — Kako radostni so bili obrazi onih, ki so se srečno prerili do voza in dobili svoj delež. Veliko jih je posedalo koj v obližji na tla ter povžilo s slastjo željno pričakovano gorko jed. Na obrazih kuhinjskega obojja in zdravnikov videlo se je, čeravno so vajeni opazovati že vsakoršno bedo, da jih ta množica lačnih revežev gane do srca. In res, lepa je čednost milosrčnosti!

Komaj je bila prva razdelitev končana, komaj se je voz zopet očedil in pripravil, zakurilo se je iz novega in že je bila tudi množica novih nesrečnikov tu, da dočaka prihodnje razdelitve — čez dolge tri ure.

Deželna vlada pokrila je vse stroške dunajske »Rettungsgesellschaft« za jedila, in ker je južna železnica prevažanje vóz in materijala brezplačno prevzela, in je vrh tega dobrohotni in milodarni nepoznani Dunajčan daroval še 1000 gld. za jedila, se je ta rešilna akcija v najlepšem redu izvršila.

Deželni predsednik baron Hein je osobno pomočne akcije inšpiciral ter obojju izrazil svojo zahvalo in priznanje. Tudi soproga deželnega predsednika je neumorno delavna. Kot predsednica društva gospej krščanske ljubezni ukrenila je vse potrebno, izdala navodila, ter nadzorovala sama razdelitev hrane in preskrbovanje mnogih revežev.

Dolgo seveda se to izvrstno, čez potrebe segajoče oskrbovanje hrane v istem obsegu in istej kvaliteti ni

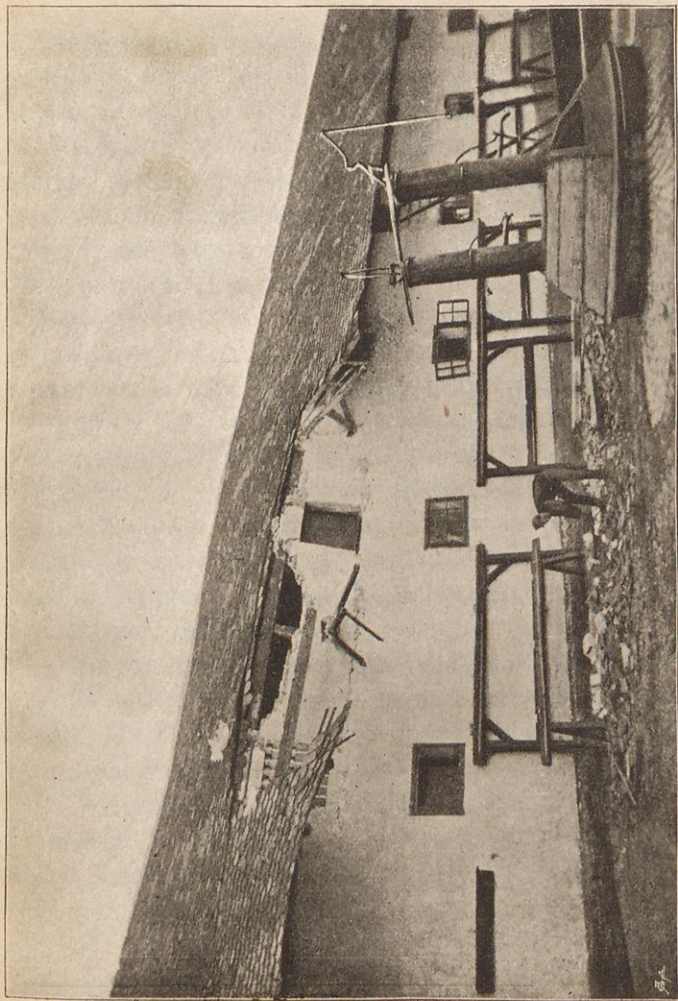
moglo nadaljevati, ker je bila naloga, mnogobrojnim od katastrofe presenečenim prebivalcem, kateri več dnij gorke hrane užili niso, izdatno in okrepujočo hrano preskrbeti, izvršena.

Oskrbovanje hrane urejeno je sedaj tako, da se je postavila kuhinja za silo v Trnovem, od katere se hrana v 50 za prevažanje sposobnih posodah Dunajske ljudske kuhinje na pet krajev mesta razpošilja in tam razdeljuje. Jeden kuhinjski voz ostal je v prosto porabo gospej baronici Hein, v drugem pa se kuha in oddaje hrana, obstoječa iz juhe, mesa in prikuhe, proti plačilu 15 kr. Osobje dunajske prostovoljne rešilne družbe (Wiener freiwillige Rettungsgesellschaft) je deloma že odpotovalo, deloma pa še odide, kadar se bode tukajšnje osobje postrežbe kuhinjskih vóz privadilo. Vse bode spremljevala gorka hvaležnost tukajšnjega prebivalstva za njihovo požrtvovalno in vspešno, človekoljubno delovanje.

Denarnih podpor ne bodo več delili, ker se je zemlja že v toliko pomirila, da bode mogoče delati in popravljati; dela pa gotovo ne bode manjkalo. V stanovanjih za silo postavile so se peči in štedilna ognjišča, katere je g. deželni predsednik velel kupiti in razdeliti.

3. Stavba stanovanj za silo za deložirane.

Prebivalci, kateri so doslej v velikej množini v šotorih in improviziranih barakah prenočevali, pozvali so se, da se vrnejo v svoja še rabljiva stanovanja, za deložirane pa je bilo treba preskrbeti dobrih in trdnih stanovališč. V to svrho prepustili so se jim še rabljivi prostori v šolah, tako v veliki realki, v učiteljski pripravnici, v I. mestni deški šoli, nadalje v jahalnici

Konjski hlev c. in kr. divizijskega topničarskega polka št. 7.

civilnega jahalnega kluba itd. Železniški vozovi morajo se sedaj izprazniti, ker jih vodstva železnic nujno potrebuje. Zategadelj napravljajo se na raznih krajih lesene barake, katere deloma osobniki na svoje lastne stroške gradijo, deloma pa jih postavlja mestni magistrat, ki je v ta namen dovolil svoto 10.000 gld. Da se postavljanje barak hitreje vrši, naprosilo je mesto dve kompaniji pionirjev, kateri z neumorno pridnostjo hité delat. Žalibože je cena lesu močno poskočila in ga sploh tako primanjkuje, da ga še za drag denar ni dobiti. Dan za dnevom se dovaža les iz daljnih krajev v Ljubljano. V »zvezdi« je nastala poleg šotorov že cela vas barak. Več trgovcev obrnilo se je že s prošnjami do mestnega magistrata, da bi jim dovolil postaviti v zvezdi večje močne barake, v katerih bi nastanili svoje prodajalnice. Oziraje se na razmere, je magistrat v to za dve leti dovolil. Mej prosilci so največje ljubljanske tvrdke, kakor J. C. Mayer, Schmitt itd.

Za shrambo hišne oprave deložiranih prebivalcev postavil bode magistrat veliko barako, katero bodo vedno stražili. Tvrdka Schleussner v Mödlingu zgradila bode po posredovanju rešilne družbe barako za 500 ljudij.

V obrambo največjih revežev proti mrazu nakupil je deželni predsednik iz pomočnih denarjev več sto kocev, katere je njegova soproga baronica Hein razdelila mej potrebne.

G. Ivan Matevže v Trstu, rojen Ljubljančan, daroval je v isto svrhu 50 posteljnih odej. Večina bolj premožnih družin je bežala iz mesta, nekatere se celo ne mislijo več vrniti v Ljubljano, kar bi bilo mestu v veliko škodo. Veliko družin stanuje po gorenjskih krajih,

za katere je vodstvo državnih železnic na prošnjo magistrata odredilo posebni lokalni vlak, ki se zvečer ob 7. uri odpelje in zjutraj ob 8. uri prihaja, kar bode imovitejšim družinam omogočilo na deželi stanovati, a vendar svoje posle v mestu izvrševati.

4. *Komisijonelni pregled poškodb.*

Čeravno je strah potresa prebivalstvo pregnal iz stanovanj, so se vendar polagoma marsikateri zopet vrnili v svoja bivališča, kjer je vendar več reda in prijetnosti, navzlic temu, da so sem ter tja silno razdejana. Posebno starejši ljudje, katerim je bilo prenočevanje v mokrih šotorih in vozovih ali enakih zavetjih pretežavno, vrnili so se koj drugi dan v svoja stanovanja, kjer so vse poznejše sunke preživeli. Razni uradi morali so na vsak način nadaljevati svoje uradno poslovanje, ako so hoteli obvarovati občno korist občutne škode. Vzrokov, kateri so zahtevali, da so se v prvi vrsti javna poslopja natančno preiskala in škode če le mogoče, vsaj provizorično popravile, je bilo tedaj dovolj.

Z ozirom na število hiš v mestu, preko 1400 — od katerih je večina, izjemoma k večjemu dva odstotka, nepoškodovana, je bila naloga mestnega magistrata s svojim maloštevilnim osebjem za ogled naravnost nedosežna.

Mestni svet obrnil se je torej na deželno vlado s prošnjo, da bi ona poslala inženirjev v pomoč, kar je slednja tudi takoj privolila. Sestavili so več komisij, katere so takoj začele javne stavbe preiskovati ali jih tudi zaukazale izprazniti in potrebne varstvene odredbe ukreniti, kakor je potreba pokazala.

Ker se je pri vsakej hiši pregled protokolarično zabeležil, pokazalo se je koj prve dni, da tudi tri komisije ne bodo mogle velikanske naloge izvršiti. Mislilo se je še na drugo pomoč.

Deželna vlada dala je namreč vse moči, katere je imela, mestni občini na razpolaganje; obrnila se je torej do notranjega ministerstva, naj bi še ono pomoglo s svojim osebjem.

Ministerstvo ugodilo je tej prošnji ter poslalo z Dunaja štiri inženirje in tri polirje, iz Gradca dva državna tehnika in več stavbenih polirjev. Sedaj je bilo mogoče ustanoviti šest komisij, katerim je občina pridružila potrebne pomožne moči. Vodstvo cele akcije prevzel je po nalogu deželne vlade c. kr. nadinženir Röllig, kateri je mesto v okraje razdelil in vsakej komisiji prepustil in odkazal določeni okraj. Vse odredbe teh komisij se morajo brez odloga, če treba s silo proti volji gospodarjev, izvršiti. Tudi šestim komisijam naraslo je dela čez glavo, treba bode njihovo število še pomnožiti, ako se bode hotelo dovršiti pregledovanje, predno se vremenske nezgode aprila pridružijo vsem prejšnjim.

Natančne preiskave pokazale so, da je po potresu provzročena škoda veliko večja, nego se je iz začetka mislilo. Dokaj hiš in stavb, ki so na videz malo poškodovane, treba bode podreti, ker so za bivanje nevarne.

5. Varnostne priprave in zaprtje cestâ.

Velike vidljive poškodbe so deloma že takoj prve dni kolikor mogoče popravili, ali pa so postavili na krajih, kjer je bilo nevarno za mimogredoče, vojaške

straže in zaprli ceste, da se je izognilo še novim nesrečam. Tako se je pri silno zrušeni Mayerjevi hiši na šentpeterski cesti precej v prvi noči postavila straža, spodnji del kolodvorskih ulic in židovske ulice so se zaprle i. t. d.

Ko pa se je pričela komisijonelna preiskava stavb in so nekateri gospodarji svoja poslopja po stavbenih mojstrih na svoje stroške preiskati pustili, pokazala se je večidel nujna potreba podpreti cele hiše ali posamezne dele, a lesa primanjkovalo je na vseh straneh, poleg tega pa še potrebnih delavcev tudi za drag denar ni bilo dobiti. Strah bil je tako silen, da so se domači, tuji zidarji in tesarji in laški delavci dostikrat branili dela. Posebno na strehe, kjer so še ležali ali stali na pol podrti dimniki in katere je bilo treba odstraniti in strehe razbite opeke osnažiti, ni hotel nikdo iti. Naša vsikdar pogumna prostovoljna požarna bramba, katera daje tolikrat s svojo požrtovalnostjo in celo s smrtno nevarnim nastopanjem vzpodbudljivi vzgled, polotila se je nevarnega dela, da je odstranila na mnogih krajih mimo-idočim nevarne stvari. Ni ga bilo dimnika, katerega bi se ne bili lotili in ga brez bojazni spravili v kraj. Po veliki lestvi splezali so do strehe, po malih skupaj sestavljenih dospeli so na greben strehe ter pričeli delo. Ako je bil dimnik prostoren, zrušili so ga in posamezne opeke in kosce zmetali vanj, tako da ni padlo ničesar na cesto. Je bil pa dimnik ozek, odbili so ga s sekirami in prevrnili na cesto ali dvorišče, katero so seveda prej zaprli, da bi se ne pripetila nova nesreča. Dimnikarji in tesarji zrlji so z začudenjem na delo hrabrih mož, učvrstili so se, ter tudi za delo prijeli.

Da se je moglo na toliko krajih potrebno podpiranje takoj izvršiti, treba je bilo poklicati stavbenih mojstrov, polirjev in delavcev iz Gradca in drugih krajev, kakor tudi dovažati potrebni les. Da ni bilo nevarnosti za mimoidoče in da so se dela brez odloga vršiti mogla, zapreti so se morale dotične ceste. Prebivalcem takih cest pa so se dala za prost prehod pisma dovoljenja od mestne policije. Na vseh krajih mesta, skoraj pri vsaki ozki ulici so vojaške straže, vse ceste pa so polne tramov, s katerimi so se podprle posamezne hiše. Trgovci in obrtniki dotičnih zaprtih cest imeli bodo vsled tega znatno škodo, poleg tega je pa še vozovom pot sigurno za več mesecev zaprta. Ko so bile postavljene potrebne podpore v posameznih ulicah, so se zopet javnemu prometu odprle, seveda samo za pešce. Sedaj je le še nekaj večjih cest in ulic zaprtih. Na raznih krajih pa so že pričeli podirati hiše. Vse, kar je mimoidočim ali v obližji stanujočim nevarnega, tako popokana zidovja, odkršeni vogli, tovarniški dimniki, se odstranjuje, veliko podrtih dimnikov se je zopet iz novega prizidalo ali popravilo, da te poškodbe ne motijo dela v kuhinji. Obe kompaniji pijonirjev sta dan za dnevom neumorno delujoči pri podpiranju javnih poslopij.

Za neprizadetega tujca ima mesto Ljubljana sedaj jako žalostno-zanimivo lice. Ako zre posamezne ulice, mrgoli mu pred očmi obilica navskriž postavljenih velikanskih podpor, na prostranih javnih prostorih ugleda številne šotore, barake, povsodi pa mnogo marljivih ljudi pri delu. Tujcev, ki prihajajo gledat našo razrušeno Ljubljano, je vse polno; tu pa tam nese ta ali oni fotografični

aparatus seboj, ter fotografira njega zanimajoče stavbe ali podrtije; vidi se na cesti res nenavadno življenje in jako redke situacije.

Najbolj neprijetna stvar so od dné do dné številnejši deložiranci. Pomirjevalna tolažila in poziv oblastij, da naj se bolj ohranjena stanovanja zopet uporabljajo, imela so pač že uspeh, a vendar je še dosti takih, ki še ne zaupajo navstalemu miru, in se ne marajo vrniti v zrahljano zidovje svojih stanovanj. Stavba barak sicer vrlo napreduje, a vendar prepočasi, da bi vse deložirance v nje sproti spravili. Stotine ljudij prebiva še zmerom v proti slabemu vremenu malo zavarovanih šotorih, kateri so aprilskega vremenu nevajenim dokaj slaba prebivališča.

Pri lepem vremenu je v tacih šotorih še precej toplo, pri vlažnem vremenu ali celo v deževju je pa v njih vse mokro, in so njih prebivalci v nevarnosti, da se jih lotijo razne bolezni.

6. Zdravstvene odredbe.

Ako je prebivalstvo primorano prenašati nakrat razne nevajene vremenske razmere, so ženske in otroci v prvi vrsti prizadeti, kajti opustiti jim je vsakdanje prijetnosti in navade, to pa provzročuje kaj rado različne bolezni. Mokrota in nesnaga sta važna faktorja — v sorazmeri ž njima obleka in hrana. Kaj se je za te potrebne stvari vse ukrenilo, povedano je že v prejšnjih poglavjih. Preostajejo samo še sanitarne ali zdravstvene odredbe. V prvi vrsti omeniti je razkuževanje. V posebnem pozivu zaukazalo se je prebivalstvu, naj ima v barakah največjo snažnost in naj se varuje prehlajenja. V obližji napravila so se javna stranišča, katera se vsaki

dan razkužujejo. Mesto se je razdelilo v okraje ter so se odkazali posamezni okraji mestnim zdravnikom, kateri nadzorujejo zdravstvene odredbe. Da bodo imeli preseljeni bolniki dobro pitno vodo, se bode vodovod do bolnice za silo podaljšal. Dotlej pa se bode voda dovažala iz mesta v sodih.

Ker je bilo za bolnike premalo prostora, naprosili so družbo »rudečega križa« na Dunaju, da je poslala več jako dobro napravljenih in oskrbljenih barak z vsem potrebnim. Te barake postavile se bodo deloma pri bolnici za silo, deloma pa na vrtu deželne bolnice.

Prostora za bolnike bode več sto postelj čez navado. To pa radi važnih uzrokov. Bolnikov dalj časa ni puščati v barakah in sicer radi zdravstvene varnosti ne. Kajti pri najskrbnejših varnostnih pripravah ni izvzet slučaj, da bi se ne pojavile kužne bolezni, katere bi prouzročile veliko število bolnikov. Mestni fizik ima v tem slučaju težko stališče in skupno s svojimi organi jako veliko odgovornost. Storilo se je sicer vse, kar je bilo sploh v naših razmerah in z našimi dosegljivimi sredstvi mogoče.

7. Pričetek velike pomočne akcije.

Natančna svota škode na poslopih samih se bode po posebni komisiji konečno določila. Potem še-le bomo imeli pravi pojem o razdirajoči moči prestalega potresa, in bode mogoče organizovati rešilno akcijo.

Odločno najbolj oškodovani so hišni gospodarji. Marsikateri njih ni imel družega, kot staro hišo, od katere dohodkov mu je bilo živeti. Veliko jih je, ki nimajo razven hiše nikakega imetja, pač pa so mnogokrat njih hiše obložene z dolgovi. Dosti je takih, ka-

teri so do sedaj iz dohodkov hiše brezskrbno, četudi skromno živeli, danes pa solznih očij preišljajo svojo prihodnjost, kajti hiša njihova, katera jih je dosedaj živíla, je danes ničvredna razvalina. Ako jim ne bode nujne pomoči, da si hišo popravijo ali novo zidajo, prijeti jim bode za beraško palico ali iti v revno hišo. Brezobrestna posojila bi marsikaterega rešila, a primoran bo svoje dosedanje življenjske navade na leta in leta novim razmeram podrediti in skrčiti. Stanarino povišati ne bode mogoče, kajti ista je sedaj v Ljubljani dosegla najvišje meje. Tudi drugi stanovi prebivalstva oškodovani so več ali manj, naj si bode posredno ali neposredno. Mestnim in deželnim uradnikom so se vsled katastrofe dovolile posebne draginjske doklade, gotovo tudi država ne bode pustila svojih vestno svoje dolžnosti izpolnjujočih uradnikov brez potrebne pomoči. Hudo prizadeti obrtniki in trgovci, istotako vsega usmiljenja in podpore vredni delavski stanovi dobili naj bi iz pomočnih svot primerne deleže. — V dosego najuspešnejše, vsestranske pomoči ukrenilo se je dosedaj naslednje:

1.) Mestni svet obrnil se je do deželnega predsedstva, da ono izprosi državno podporo, ob istem času poslala se je brzojavka enakega smisla na notranje ministerstvo. Ravno isto sklenil je tudi deželni odbor. Finančno ministerstvo je z ozirom na to takoj nakazalo podporo 25.000 gld.

2.) V državnem zboru sta se stavila dva nujna predloga. Grof Hohenwart, dr. graf Kuenburg, vitez Zaleski in drugovi stavili so nastopni predlog:

»Visoka vlada naj se ⁱⁿ pozove, da takoj preišče škodo, ki jo je prouzročil potres na Kranjskem, da takoj

prične veliko pomočno akcijo in da zahteva s posebnim predlogom potrebna denarstvena sredstva še v tem državnozbornem zasedanju.«

Poslanec baron Schwegel in drugovi predlagajo, da se vlada pozove predlagati načrt postave, s katero se:

a) vse nove stavbe, vse prezidane hiše v Ljubljani in v mejnih po potresu poškodovanih okrajih 25 let davka oprosté ;

b) vsem onim hišam v Ljubljani in okolici, katere so bile vsled potresa znatno poškodovane, pa se brez prezidavanja lahko popravijo, odpiše hišni dohodninski in razredni davek za prihodnja tri četrletja, v bodoče pa primerno davka oprosté, oziroma se jim podaljša dovoljeno opuščenje davka.

Vsi predlogi sprejeli so se jednoglasno.

Za po potresu oškodovane prebivalce dežele Kranjske zaukazal je Nj. eksclenca minister notranjih stvari splošno nabiranje doneskov po vseh v državnem zboru zastopanih deželah, izvzemši kronovino Kranjsko.

Kranjska trgovska in obrtna zbornica obrnila se je na generalno ravnateljstvo državnih železnic in južne železnice s prošnjo za dovoljenje, da se sme pri vseh pošiljativah stavbenega materijala posluževati izvanrednega tarifa. Dovolila se je za 50 odstotkov znižana cena, a vse pošiljatve treba je radi kontrole naslavljati na mestni magistrat ljubljanski.

C. kr. obratno ravnateljstvo v Beljaku je pooblastilo predstojnika tukajšnje železniške postaje, da sme bēdo trpečim služnikom vseh kategorij dovoliti predujeme v

znesku mesečne plače ali dninarine, ter se je v podporo osovja že pričela pomočna akcija.

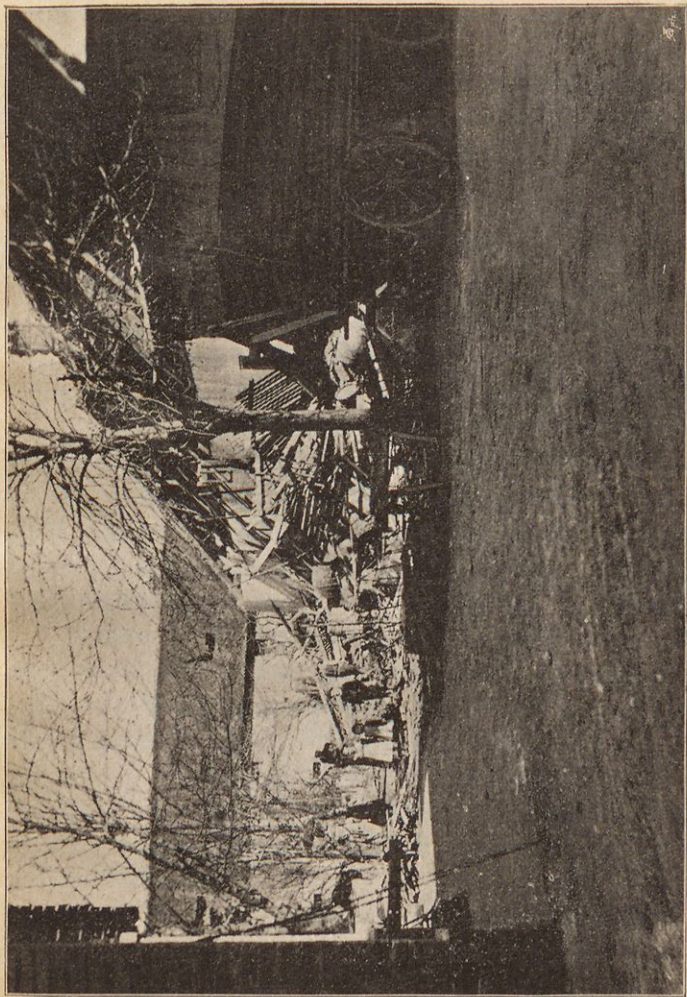
Na Dunaji se je organizoval pomočni odbor za Ljubljano in okolico, predseduje mu grof H o h e n w a r t in so zastopane poleg njega najodličnejše osebe avstrijske aristokracije. Odbor izdal je oklic za nabiranje doneskov in ima tudi že uspehe zabeležiti.

Enaki pomočni odbor ustanovil se je tudi v Ljubljani; predsednik mu je dvorni svetnik dr. R a č i č, častni predsednik baron H e i n, podpredsednika sta pa deželni glavar Oton Detela in mestni župan Peter Grasselli.

V mnogih krajih uprizarjajo se od plemenitih dam, umetnikov, meščanov in raznih društev veselice in predstave na korist hudo prizadetemu mestu.

Nj. Veličanstvo presvetli cesar sam je daroval prvi velikodušni dar, poslali so večje zneske tudi člani visoke cesarske hiše, potem bogate darove razne hranilnice, društva, zavarovalnice, banke i. t. d. Izdatni darovi še vedno dohajajo od vseh strani. Sploh pa se kaže, da v takih slučajih milosrčnost ne pozna drugih ozirov, nego samo dobrodelnost. Vir dejanjske ljubezni do bližnjega naj bi deloval v tolikej meri, da bi se naše prijazno in lepo mesto zopet povzdignilo iz razvalin in prahu kakor Feniks iz pepela, lepše, cvetoče in se razvijajoče.

Da se je tako kmalu povrnil mir v razburjene duhove težko izkušanih prebivalcev, je v prvi vrsti zasluga oblastnij, katere so delovale v polnej meri in še bolj, kakor jim nalaga dolžnost, v drugi vrsti pa je

Kantz-ova tovarna jesiha.

zasluga raznih dobrotnikov, kateri so dejanjski izkazali blagotvorno svojo pomoč.

Konečno mora se pa tudi hudo prizadetemu prebivalstvu izreči priznanje, da se je vedlo navzlic groznim razmeram povsem dostojno in mirno.

Cesarjev pohod Ljubljane.

Nepopisna radost je vzbudila srca trdo prizadetih Ljubljančanov, ko so dunajski listi prinesli veselo novico, da namerava Njega Veličanstvo naš presvitli cesar ogledati si ljubljansko mesto o priliki potovanja v Pulj.

Koj v naslednjih dneh so listi zopet dementovali to novico in provzročili marsikak težki vzdihljej. Saj je bilo od cesarjevega prihoda upati najvažnejših posledic gledé izdatne državne podpore. Tem večje je bilo veselje, ko se je slednjič vendar-le razširila novica, da pride Njega Veličanstvo v torek, 7. majnika sigurno v Ljubljano.

Tisoče in tisoče ljudstva, bodisi Ljubljančanov ali okoličanov, čakalo je pri kolodvoru južne železnice, da pozdravijo ljubljenega vladarja. Ko je točno ob 3. uri dospel separaten vlak z Njega Veličanstvom, vsprejeli so ga deželni predsednik baron Hein, deželni glavar Detela, knezoškof Missia, mestni župan Grasselli in vsi dostojanstveniki cesarskih uradov in načelnik postaje Guttmann.

Cesar je ogovoril najprej deželnega predsednika in mu rekel: *Prestali ste težak boj z naravnimi silami. Veseli me in srčno se vam zahvaljujem, da ste to nalogo tako srečno rešili.* Knezoškofa vprašal je cesar po škodi na cerkvah, deželnega glavarja po škodi na deželi. Župan

Grasselli je imel priliko, poročati o škodi v mestu in priporočiti se cesarjevi naklonjenosti, na kar je cesar obljubil izdatno državno podporo. Vladnemu tajniku baronu Rechbachu rekel je cesar: *Ni se še kakor tukaj prigodilo, da bi o enaki priliki nikdo ne bil napadel sarskih oblastev, bodisi časopisi ali stranke.*

Izstopivši iz kolodvora pozdravili so cesarja Forni »živio« in »Hoch« klici; tako viharen je bil pozdrav, da so se plašili konji pri vozu deželnega predsednika in je bil cesar primoran vsesti se v rezervni voz gosp. Liningerja.

Njega Veličanstvo ogledalo si je deželno bolnico in barake rudečega križa na vrtu, vojaško oskrbovališče in bolnico, deželno gledališče, muzej, civilno jahalnico, barako deželnega predsednika, topničarsko vojašnico v Trnovem, trnovsko cerkev, kuhinjo za silo, uršulinsko cerkev, poslopje kazine, deželni dvorec, vladno palačo. Pred mestno hišo pozdravil je vladarja mestni zbor.

Pri tej priliki je cesar na novo obljubil izdatno pomoč. Potem si je ogledal še vojašnico za pehoto, kjer so ga pozdravili zbrani častniki cele garnizije, in bolnico za silo. Mesto ob šestih odpeljal nam ga je vlak ob četrtna osem. Program prekoračil se je za več, kakor celo uro.

Ne samo »živio« in »Hoch«, spremljal ga je tudi goreč blagoslov in globoka hvaležnost vsega prebivalstva ljubljanskega, kateremu je sè svojim posetom v srca vlil nov pogum v boljšo bodočnost in ga obranil obupanja.

Bog ohrani, Bog obvaruj nam cesarja!

Grozni dnevi potresa v Ljubljani.

J. R.

Opisani od očivideca.

Z ilustracijami po fotografijah iz atelierja „Helfer“.

V Ljubljani, 1895.

Maks Fischer, knjigarna, Kongresni trg (Tonhalle).

Maks Fischer-jeva knjigarna

v Ljubljani, na Kongresnem trgu (Tonhalle)

ima veliko zalogo vsakovrstnih znanstvenih knjig in preskrbuje zaželjeno v najkrajšem času in ne drago.

V mojem

„antikvariat-u“

mi je mogoče dostikrat na novo izšle knjige antikvarično oddati po zelo znižanih cenah. Kdor si želi torej omisliti kako večje delo, popraša naj poprej pri meni, se li ne dobi antikvarično.

Plačila na obroke se radovoljno dovoljujejo.

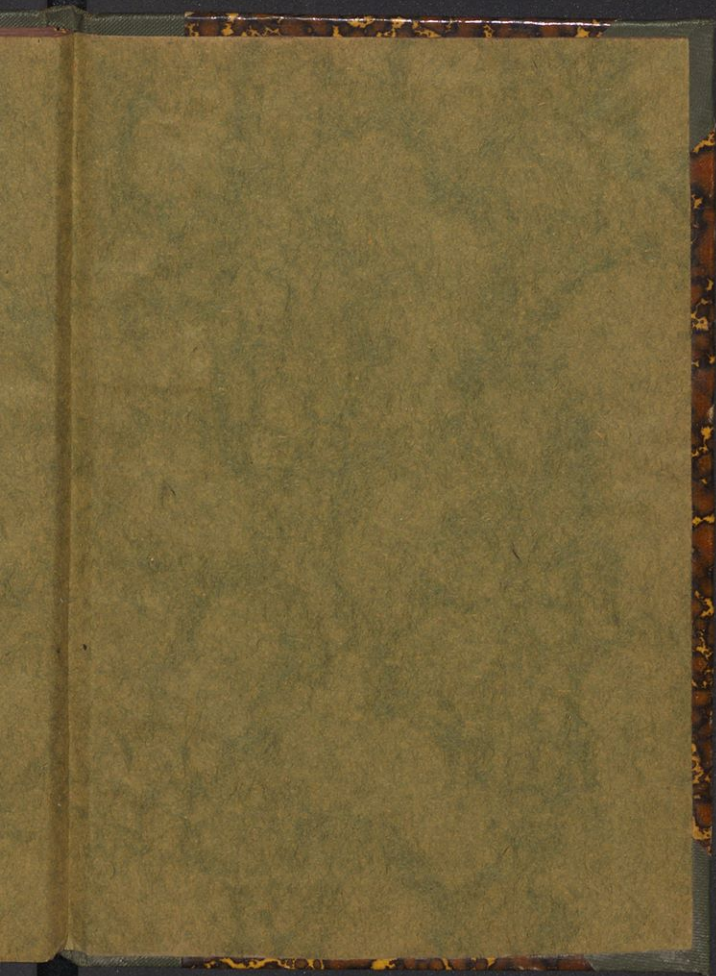
Vsprejemljejo se naročila na vse časopise tu- in inozemstva.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000252393

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

0 600 189

COBISS